

JURNAL,

PENTRU RESPANDIREA ȘTIINȚELORŪ NATURALE ÎN ROMÂNIA,

Redigeat
de

Professor Dr. Iuliu Barașu și D. Ananescu.

Coprire: Despre parfumărie—Esposițiunea animalelor.—Animalul Ornitorynchu. Căletorie în Italia

Ceva despre cultura florilor în Franția pentru parfumărie.

Unul din simțurile năstre, care suntă mai cu deosebire cultivate la poporele civilizate și necivilizate, este odorea saū mirosū. La aceste popore, s'a constituitū o sciințe particulare, adecă sciința d'a scôte din florile odorante (mirositōre) principulū lorū odorantū și d'a 'lū conserva orī

în grăsimē orī în spirtū ca ast-felū să avemū pomade cu odore, și nisce spirturi saū Esențe odorante. Acestă sciințe saū arte, se numesce Parfumerie.

Sciința Parfumeriei nu e nouă; căci deja în orientū (Asie) naintē cu mi de ani, ea s'a

cultivată într'un mod întins. În cartea Ester serisă nainte două mii de ani, se află descrierea modului de preparare a fetelor popoarelor prin parfumerii, până când au devenit demne a intra în Haremul sultanilor; dar între popoarele civilizate antice, Roma în timpul descendenței sale, era locul parfumeriilor de atunci. În timpul modern, Francezii au devenit parfumătorii lumii; căci, când e vorba de tolete, de mode și de parfumerii, Franța ocupă primul loc. Dar și chiar Natura a favorizat Franța, dându-i clima cea mai favorabilă pentru cultura plantelor odorante. Mai cu seamă sunt celebre în raportul acesta, orașele Montpellier, Grasse, Nîmes, Cannes și Nizza. Nizza singură produce una sute de mii livre (aproximativ 40,000 oca, căci 2 ¼ livre fac o oca) flori de orange (portocale) pe fiecare an, care dau pe an 400 livre unt de portocali! Salcâmul mirositor (Accacia Farnesiana) reușește prea mult la orașul Cannes și dă pe an 9000 livre flori. O singură fabrică de parfumerie d'acolo, cheltuește pe an 140,000 livre flori d'orange; 20,000 livre flori d'Accacia, 32,000 flori de Jasmin, 140,000 livre flori de Rose (trandafir), 20,000 livre de viole și 8000 livre flori de tiparose (tuberoze). Această mare cuatime de flori dă însă o cuatime mică de esență odorantă; așa s. e. din 600 livre de flori de Rose, se scote abia o uncie (8 dramuri) unt de rose.

Cât despre viole, orașele Nizza și Cannes sunt Paradisele lor în Europa; căci numai aceste două locuri dau pe an o recoltă de 13,000 livre flori! În aceste orașe, damele au cele mai frumoase buchete de flori, fiindcă e știut că violele dau buchetele cele mai mari.

Dar abundența tuturor florilor este așa de mare în Nizza, ține Alphonse Karr, în cât damele din Nizza nu pot nici o dată o floare naturală și le desprețuiesc; numai țeranele se ocupă cu cultura rozelor, a violelor, a Jasminului (iasomie) etc. Nizza ține ellă, este o țară unde fie care picior de om nu poate să se puie pe pământ și să nu calce o floare admirabilă.

Alphonse Karr racontă și următoarea anecdote. Dănești, ține ellă, am întâlnit într-o grădină în Nizza două țerani, dintre care unul a cumpărat de la cellă-altă 2000 arbori de jasmin cu un preț foarte moderat (acolo se vinde 100 de Jasmin cu prețul de 3-5 franci). Acești

arbori erau atunci acoperiți cu mii de flori albe ca zăpada și cu muguri violeți și era un spectacol superb a-i vedea; dar abia negociul s'acut și cu încredințare am vedut că era operatorul a început să desgroape toți arborii. Mi s'a părut om zămintit, căci în Franța cine desgroapă un arbore înflorit în luna lui August? Oare arborele nu se va usca? Dar zămintitul meu de la Nizza, după ce a desgroapat toți jasmiinii, i'a sădit la un alt loc și a tornat câteva vedre d'apă pe dinși. Eram curios să vedu ce s'a făcut cu acești Arbori! M'am dus acolo peste trei zile și cu mirare am vedut că toți erau înfloriți, nici unul nu era uscat!

De și fabricile de parfumerii există și în alte țări, înse toate sunt dependente de Franța; căci dacă nu reușește recolta florilor odorante în Franța (precum s'a întâmplată această cu Jasminii în anul trecut), atunci toate parfumeriile Europei au o mare daună (pagubă). Spre a scăpa d'aceste dependențe, s'a încercat în Anglia a introduce și acolo cultura florilor odorante; însă s'a vedut că această nu este cu putință în clima Mării Britanice; căci florile Angliei, cât de frumoase să fie în color și forme, tot n'au odorea florilor franceze. Nici rosa în Anglia n'are odorea ei precum o găsim în rosa franceză, orientală și chiar la noi. Asia dar, depinde de Franța în parfumerii, a rămas neatinsă și va rămâne încă mult timp, până când Chimia va ajunge a produce toate parfumeriile de nise materii neorganice, independente de flori. Si într'adever, această admirabilă știință, a făcut deja pași mari în privința această. Deja a scos din carbonul fosil (din pământ) și din păcură, nise parfumerii foarte delicate care seamănă cu odorea delicată a esenței de migdale amare. Deja în secolul trecut, parfumeria era în stare a scote din urina (udulu) animalelor erbivore (e. s. a vacilor) o materie (Benzoe) având o odore fină, și cu această materie s'a preparat o parfumerie de tolete numită „apa d'o mie de flori“ (l'Eau de mille fleurs) dar în loc de o mie de flori, era o singură vacă care a produs această! Aici este încă un viitor mare pentru Chimie, și într'adever nu e mai frapant pentru om de cât a vedea scotând dintr'o materie putu-

rösă, un parfum preciosă; dar pentru omul de știință, asta nu e vr'o minune; ellă scie că tôte odorile, cele bune și rele, provin din arangierea moleculelor corpurilor, unele producând în simțulu odorei năstre o simțire plăcută, altele producă o simțire neplăcută. Ună lucru analog il vedem și la simțulu vederei, sculptorulă pôte să facă dintr'o peatră o statuie frumăsă sau urită la vedere, dupe arangierea care formedă marginile moleculelor marmorei, adică dupe diferitele forme care ellă dă bucăței de marmoră care o are în mâini (căci diferența formelor pro-

vine numai din diferența arangierei moleculelor ce se află la marginile sau hotarul corpurilor). Dar vedă că am început articolul cu parfume și tôtele și pe nesimțite am trecut în domenu Filozofiei și Metaphysicei. Să stăm dar aici și să ne încredințăm de veritatea sentinței filozofulu celui mare care a đis, că ori ce pas ceva mai depărta ce'l facemă în calea analitică în ori ce științe, ne duce negreșit la Filozofie și mai cu seamă la Metapsyica, care este, dupe ideea lui Aristotel, știința științelor, centrul luminei intelectuale a spiritulu năstru.

B.

Ceva despre espozitiia animalelor domestice acum în London.

Lumea modernă, adică secolul actual, este epoca espozitiunilor; nu că în secolii trecuți n'au fost espozitiuni, însă aceste espozitiuni erau numai defaimătoare, pe când în secolulu nostru espozitiunile sunt încoragătoare. În secolulu trecut, espozitiunile au figurat numai în codulu penal; cine a comis o crimă oribilă, era condamnat l'a o espozitiune publică în piață având o tablă pe pept care indica crima pentru care era espus. Spiritul omilor și al legislațiunilor era atunci inclinat mai mult a pedepsi pe cellă rău de cât a încoragia pe cellă bun; d'aceea, acest secol a produs pucin bine; ba încă la sfârșitul seă, s'a aratat marele bancherut, în forma revoluțiunei franceze. În secolulu nostru, legislatoriă s'au încredințat că prin defăimare nu se corrige nici un individ nici o societate, ba încă degradăm spiritul public obienuindu'l a vedea reul; din contra prin espozitiunea opurilor bune și folositoare alle omilor, îi încuragem a urma în calea binelui și împreună cu ei încuragem totu genul uman și il împingem a merge înainte. — Deja Iean-Paul đice: „Defaimarea este o pedepsă infernală, prin care din ingeri căduți s'au putut face numai diavoli îngrositori.”

În timpul nostru, espozitiunile jăcă un rol mare; de la cea d'intăiu espozitiie generală de la London din anul 1851, dateade o eră nouă în lumea industrială și comercială, și acesta va primi negreșit o impulsione nouă cu espozitiia generală ce se urmede acum acolo pentru a două ore.

Dar nu numai în sfera industriei, ci și'n

tôte sferile activității omilor, se facă acum espozitiuni. Sunt espozitiuni pentru pictori, sculptori și tôte artele frumöse; sunt espozitiuni pentru tôte ramurile agriculturii, în fine pentru tôte felurile de produțiuni și de creațiuni folositoare alle omilor, penă chiar la produțiunea și educațiunea fizică a copiilor. Si într'adevăr există în America o espozitiie de copii. La o đă hotărâtă, vină tôte numele din tătă întinderea Staturilor Unite, cu copii de mână, la sala espozitiunei. Aceea care are copilul cellă mai gras și cellă mai bine îngrijit, priimesce premiul cel mare d'aur destinat pentru acest scop; cine are un copil mai pucin frumos, priimesce premiul al doilea. Asemenea găsim în America espozitiunea fetelor de măritat (Este curios că acolo figureade espozitiunea fetelor de măritat într'o categorie cu espozitiunea ebiectelor de lucș!) Înse acum nu voim să vorbim nici despre espozitiunea copiilor, nici despre aceea a fetelor de măritat, ci despre espozitiunea animalelor domestice, care face acum un mare sgomot în Londra. Eaca că o se vorbim aicea ceva despre dânsa dupe o epistolă de la London care vorbește despre această espozitiune ce se află acum în grădina Batter-Sea-Park în London.

De și, scrie rapportorul, în đioa deschiderii espozitiunei animalelor, entreea era încă foarte scumpă (2 ducați de persone); cu tôte acestea, deja în aceea đă, numărul vizitatorilor era mare. În Sale se află espusi cai, boi, oi, capre și porci la numer de 1986, afară de diferite mașine agricole care se suie ear la 1064 bu-

caii. Vederea acestei espozitiuni este un spectacol foarte grandios. Vitele englezești, întrecu toate vitele alle tuturor staturilor lumei, de și Franția și mai cu seamă Elveția sunt și elle represintate acolo prin nisce indiviđi foarte remarcabili. Mi lipsesce pensula unui pictor a putea descrie frumuseța acestorū vite englese; par-că putem dice că în această țerră unde infloresce libertatea, acest agent mare și așia de trebuincios pentru fericirea ómenilor, acolo reușesce și în cellū mai mare grad, desvoltarea fizică a animalelor. Vitele englese și Elvețiane, petrec o mare parte a viaței lor, în libertate pe câmp; și vedem că elle sunt celle mai frumoșe și celle mai bune.”

Este remarcabil ca secul masculinū este reprezentat într'un mai mare numer de cât cellū feminin. Cultivatoriū animalelor domestice, dupe părerea raportorului, facū reū că daū grija lor de preferințe numai la partea masculină; căci dice, este probat că muma are o foarte mare influințe asupra progenitureri, în privința mărimii corpului și a calității organelor interioare, pe când tatăl influe mai în particular asupra forme esteriore și calităților morale alle animalului (vedī articol nostru în No. 5 Natura, despre ereditatea etc.) Masculul, continue raportorul, dă puilui forma, pelea, ósele și mușchiū, pe când femella îi dă plămóni, ficat, stomac și toate organele digesiuni. Nenumeratele impedechieri între cai și asini, saū între lup și câine, aū probat acestia tot d'a una. Amū vedutū, dice raportul, în espozitiune, unū calū nascut dintr'o iapă de sânger curat arăbesc și dintr'un armăsar foarte greū. La întâia vedere ar dice cineva cu acest calū va putea merge 14 mile (anglese) într'o oră și va câștiga cel d'intăiū premiū la cursul cailor; dar în realitate nici jumalate a acestei distanțe nu póte acest cal să parcore într'o oră.

Din contra vedem la espozitiune că acolo unde aū trebuințe de mărimea corpului animalului pentru cuantitatea de carne și de lapte care ne dă (s. e. la vaci), acolo atențiunea cea mai mare a cultivatorului trebuie să fi purtată asupra mumei. Aceste circumstanțe devin și mai importante pentru acei ce se ocupă cu crescerea oilor, căci sunt rase de oăi în Angliea care se cresce numai pentru lina lor cea fină, pe când altele se cresc pentru carnea și laptele lorū. Eaccă dar ca în sala espozitiunei, s'a probat din nou ca pentru scopul d'intăiū, trebuie să se aleagă mai cu preferințe ca berbecoale de pressecală să aibe lina cea mai bună, pe când pentru scopul allū doilea trebuie să purtăm atențiunea noastră asupra oăiei ca se lie mare, cărnósă și să aibă mult lapte. Dar cât de important este calitatea mumei pentru pressirea animalelor domestice, este învederat chiar prin circumstanța că Arabul care are un cult pentru caii sei, tot vinde câte o dată un armasar arăbesc, dar mai mic o dată, o iapă. Un cal nascut dintr'o iapă nefatigabilă și bine învățată va fi și ellū nefatigabil în curs și lesne de învățat (fără nărav). Dar totī acești cai englesi care figurēdă în espozitie, se deosebescū prin eleganțe și sănătatea piciorilor lor. Acei care sciū câte nenumeróse bóle póte se aibe un cal pe picior, vor înțelege valoarea acestei sanități. Felul Nutrimentului s'a arătat d'o foarte mare influințe asupra nbnutătării raselor animalelor domestice.

Raportorul promitte a descrie într'o altă epistolă, nisce amenunte interesante despre această espozitie a animalelor, și noi promitemū lectorilor nostri a'ī împărtăși cu aceste detalieri îndată când vor fi publicate ear în ȓiarul (Ostsee-Zeitung) unde s'a publicat această primă epistolă a D-lui F. A Treis, autorul unui opū celebru despre agricultură.

B.

Mamiferul cu bot de rațe

s a ū

Bizarulū animalū Ornithorynchu.

Este acum unū fapt constatat în Zoologie, ins' acest caracter particular, propriū fieși-cărui că fie-care continent arată un caracter particular în privința animalelor care trăesc pe dînsū; ins' acest caracter particular, propriū fieși-cărui continent, orī că se manifestă prin nisce modificatiuni particulare, introduse în forma animale-

lor care există și în alte continente, ori în producțiunea ființelor animale cu forme neobicinuite care se găsesc numai pe acest continent și nici într'un alt loc pe pământ.

Să dăm despre aceste, câteva esemple.

Așa s. e. găsim în continentul vechi (Africa și Asia) lei și în continentul nou există în locul leului, animalul Cugar care este, ca se dicem așa, o edițiune în miniatură a leului, pe când leul nu se găsește în America. Tot acolo, găsim Jaguarul în locul tigrului, care ear nu există în America; între animalele Pachiderme

semenă lor în celelalte continente. Așa găsim acolo animalele Marsupiale (didelfe) sau purtătoare de pungă, care au particularitatea că nasc puilor de două ori, adică: puilor lor când sunt născuți, nu se menă întru nimic cu aceia ce vor fi mai pe urmă, nici nu pot să trăiescă în această stare, de aceea îndată după născerea lor, mama îi bagă într'o pungă care o are sub burtă și acolo rămâne lipiți până când s'a perfecționat și au ajuns în stare ca să potă trăi o viață independentă; atunci esă din această pungă afară.

D r între toate animalele curioase și bizare

Ornithorynchus paradoxus.

(cu pelea gróse) găsim în America Lama ca locuitor al Cămillei, care există numai în continentul vechi și în genere se observă că în America (ca un continent izolat și mai mic) a reprodus mai multe animale din continentul vechi, înse toate fiind acolo în dimensiuni mai mici și cu nise modifițiuni a formelor lor primitive.

Dar în continentul Australiei, găsim circumstanțe cu totul particulare; adevărat acest Continent (cel mai mic din toate) a produs animale cu forme particulare care nu găsesc

care le a produs Australia, eellu mai bizar este negreșit animal Ornithorynchus; de aceea a primit numirea de Ornithorynchus Paradoxus.

Bizareria (ciudăția) făpturei acestui animal, a făcut că naturalistii s'au bătut mult capu, ce pozițiune să îi dea în sistemul clasificățiunii? Căci ellu împreună în sine multe caractere d'un animală patrupedă sau mamiferă (purător de țigă) și cu acelle ale unei passere. Corpul seă este acoperit cu peră, are patru picioare cu care umblă și înnotă, are urechi esteriore,

apoi are și doue țite cu care nutrește puii săi; toate acestea sunt caracterele unui mamiferu. Dar pe d'altă parte, are un cioc care sémănă cu ciocul unei rațe, osul claviculei sale este făcutu întocmai ca la passeri și n'are bășica udului (avându o Clóca comună pentru eșirea urinei și a escrementelor). Tóte aceste sunt caractere zoologice a unei passere; ba încă unu Naturalist pretinde că pune și ouă. Ce bizarerie! Unu animalu care pune oue și nutrește puii săi care esu din oue, cu laptele din țitele sale!

Celle-l-alte caractere zoologice alle Ornitorinchului suntú celle urmátore: Are în fie care macsile (falcă) numai o singure măseă mare; încă nici asta nu e tare ca osu, ci móle ca un sgirciu. Degetele picioarelor sale suntú legate într'insele c'o pele de notatú (ca la rațe); apoi masculul are la călchetele picioarelor de dinderetú, unu pintenú de cornú îngăuritú la virfú, golú în neuntru și care este în comunicațiune c'o glandulă (gileă), care produce o otravă. Așia darú, mușcătura acestu animal, dupe unii naturalisti, otrăvesce și omórá (Unii naturalisti moderni, negă acéste circumstanțe). — Códá animalulu este turtitá ca kódá unui Castorú; dar blana lui este compusá de doue feluri de perú, adicó de nisce peri lungi fini, lucitori și câte o dată crețiti; dedesubtulú acestorú peri, se aflá alții mai scurți și mai moi.

Mărimea corpulu său, este de unu picior și 7 police; corpulú lui e lungú și sémănă multú în făptura și colórea peleí, cu aceia a Lutrei (vidra), adicó sus este ócheșá negrú, josú este d'o colóre mai deschisá.

Patria acestu animal este, precumú amú disú, Nuoe-Olanda sau Australia; acolo se ține pe malurile riurilor în nisce gáuri; merge adese ori la apă, unde innótá bine și se nutrește de insecte și vermí care desgrópá cu botulú său, din fundul riurilor, întocmai cum fac rațele.

O descriere cu d'amăruntu asupra acestu animal, a dat'o englesul Benret care a prinsú Ornitorinchi vii tineri și bătrini și 'i a pusú

sub pasá ca sá 'i studieđe prin observațiuní. Ellú țiece că sunt animale fórte vesele, le place a se joca unu cu altu, întocmai ca căței, și a fi mîngăeți. Dinsulú 'i a nutritú cu piine muiatá în apă, cu oue rescópte și tăiate, și cu bucăți mici de carne. D. Benret n'a reușit a aduce un Ornitorinchú viu în Europa; dar în timpul nostru, acéstá încercare a reușitú fórte bine și acumú se aflá Ornitorinchi vii în grădina Zoologică din Londra.

Unu animalú analogú cu Ornitorinchú care trăesce asemené în Australia, este Echidna s'aú animalulú cu gimpí (Echidna Hystrix) căci și acest animal are un bot fără dinți ca passerile, însă este rotundú sau cilindric avînd o limbă ca la passeri, dar are 4 picioare și la cele de dinderetú ellú are pintení ca și Ornitorinchul, are țite mari și corpulú lui este acoperitú cu gimpí; trăiesce pe uscat, în găurile munților Austrialiei și se nutrește cu furnici.

Acéste confusiune a caracterilorú unui animal mamifer și a unei passere într'un singur individ, a pus într'o mare confusiune pe naturalisti, nesciindú unde sá pue acestú animal; ori între mamifere, ori între passeri? Unul a mersú încă pêná a forma din Ornitorinchú și Echidna unu ordinú nou d'animale mamifere numindule „Monotremata“ (adecá Mamiferile cu o clóca ca passeri). Dar acéstá amestecare de Caracterele animalelorú din diferite clase, adicó de mamifere și de passeri, ne proba din nouú adevurul ideí înalte filosofice care privesce tot regnulú animalú ca o unitate neseeparabile, ca o singure grupe de ființe între care tóte se rudesc, fiind-cá tóte aú nisce caractere comune; apoi cu tótá sagacitatea naturalistilor a împărți Natura în nisce grupe distincte, ea îi arată câtú de departe este omul cu tóte sistemile sale a aprofunda Natura infinitá, care trece de multe ori în omniputița sa creatóre peste barierele sistemelor cellor mai perfecte. Asta este diferența între imperfecțiunea operilor omenesci și a operilor Divini infinite. B.

CĂLĂTORIE ÎN ITALIA.

Orașul Pompeia de lângă Neapole îngropat sub cenușa volcaică la erupțiunea Vesuvului de la 79.

Pompeia este cea mai mare curiositate a Italiei și putemú țiece a lumii întregi! Se aflá înăsa a acestei anticități mórté ce se găses-

se în cărți și în ipotezele învățaților, ci în mijlocul anticuității în realitate sa materiale. Căletoarea are aci un orașiu întreg înaintea sa păstrat astfel după cum l'au lăsat aceia care l'au locuit acum 1800 ani. Póte cineva să se rătă-escă pe ulițe, să viziteze templurile, theatrele, edificiile, să pătrundă pînă în camerele cele mai depărtate ale caselor particulare; să găsească în pivnițe vasele de la cellă din urmă cules de vii; Să vedă pe ăiduri socotelile circumarilor, inscripțiunile și caricaturile făcute de trecători; și pe pavagiū urmele trăsurilor. Illusia este așa de vie, așa de prezentă în cât fôră voce uită cineva cei 18 secolii care ne despart de această populațiune dispărută, și și'ar închipui voios că trebuie să se grăbescă d'aprofita de singurătatea momentană a cetății, căci locuitorii o să se întorcă. Curiositatea ar fi fost și mai mare dacă n'ar fi transportat la Museu din Neapole, tablourile statuele, mobilele, mozaicurile etc. și le ar fi lăsat în locul lor. Într'adevăr această ar fi fost prea frumos dar veghierea asupra unui așa de întins museū ar fi fost peste putință.

Pompeia este ăidită la pólele meridionale ale Versului p'un vechiū pămént de trachyte la estrimitatea unui promontoriū udatū d'amîndu-oc laturile de mare. Ast orașiu a fostū ocupat pe rând de Osei, Tyrrhenieni, Samniți și apoi a devenit în cele din urmă o colonie romană sub dictatura lui Sylla, care o pedepsi, fiind că îmbrăciseșe partida lui Marius. Ciceron a avut la Pompei o villa frumoasă unde a primit pe August, unde a scris oficiile salle și unde s'a retras după bătălia de la Pharsale. Seneca a petrecut juncția și Phedru și a găsit refugiū în contra lui Tiberie și Sijan.

În anul 62 Pompeia fu ruinată în parte d'un cutremur care devastă Campania. Într'acest moment Neron se află în thétrul de la Népole și n'a voit să părăsescă scena pînă la finalul pieșei salle favorite. Locuitorii speriați părăsiră Pompeia, dar se întorseră pucin câte pucin, și orașul luase ear tótă splendórea sa trecută, când în 23 Noembre anul 79 în mijlocul ăilei isbucni erupțiunea Vesuvului, care trebuia s'o înghiță (vom da într'un numer viitor și istoria Vesuvului). Acoperișurile caselor de lemn se aprinseră și se cufundară prin greutatea materiilor grămădite. Lemnele arse, sticlele topite, dovedesc că materiile incandescente (înfocate) eșite din Vesuv ajunseră la Pompeia înaintea ploilor care n'o inundară de cât când ea fu cotropită de petróponcie și de cenușe. Aceste torrente de apă și de cenușe transportară în tóte părțile obiectele mișcătóre și fragile și acoperindu-le, impedicară ca să nu fie sdrobite prin derămarea caturilor

superióre. Se crede că mulți locuitori au putut scăpa fiind că nu se găsesc de cât un mic număr de schelete. Cei ce au ramas au venit pe urmă se sape acest oraș îngropat care n'avea mai mult de 4 metri (se pot socoti 4 straturi superpuse subt păméntul vegetal) și au putut scóte din locuințele lor ceva obiecte precioșe și și ăidiră în vecinătate un sat căruia dederă tot numele de Pompeia dar și acesta fu îngropat la erupțiua din 472. Nu s'a sciut de Pompeia pînă la 1748, când nisce terrani lucrând să facă un șențū într'acest pămént roditor și acoperit de vii, care acopere încă și'n ăilele nóstre o mare parte din orașul Pompeia, descoperiră obiecte de arte. Carol III însuciunt despre această descoperire împinse mai departe lucrarea și succesiv d'atunci o parte din orașul Pompeia îngropat d'aprópe 17 secolii eși la lumină.

Dar mai en sémă sub dominațiua francesă, sepăturile au luat mai mare activitate și astă-ăi prin mesurile luate de guvern abia a 3-a parte s'a descoperit, și s'a calculat că mai trebuie patru secolii pînă când tot orașul să fie descoperit cu desăvîrsire.

Pompeia este apărată d'un indoit ăid de la 28—30 picióre de nălțime care s'a descoperit la 1814, despre mare nu s'a găsit pen' acum nici'un ăid; porțile sunt ruiate afară de cea despre Herculanium și cea despre Nola. Stradele sunt drepte dar prea strămte, pavate neregulat cu lavă ca și calea Apia și mărginite de trepătare (trottoirs) înalte și din distanță în distanță se vedū înălțări de peatră în mijlocul stradelor ca să înlesnescă trecerea după un trepătar pe altu în timpul ploilor. Casele mai tóte construite p'un același plan, sunt însemnate atât prin micșoria mea odăilor, cât și prin decorațiunile lor. Trebuie însă să ne aducem aminte că Pompeia cu tóte ca îngropată de 18 secolii este un orașiu nouă reăidit cu pucin timp înaintea erupțiunei, căci fusese ruinat printr'un cutremur de pămînt care preceduse acest din urmă cataclism.

Viața locuitorilor era esternă și se petrecea mai totū în forum sub portice, în basilice, palestre, gimnasii, băi...

Ne cercăm a da aici o mică descriere a lucrurilor celor mai importante dintr'acest nenorocit oraș.

Întrarea principală a Pompei este despre partea Vesuvului unde se află Villa lui Diomed. Astă villa între una din cele mai mari din Pompeia și înfăciședă un rar esemplu d'o casă cu trei etagiuri, este un specimen unic d'o villa suburbană. Lângă dînsa este grădina încongiurată de portice având în mijloc un mare bassin pentru pesci, în care se ved și acum canaluri pentru jocuri de apă. Sub portice se întind celarele în

care se găsesc și acum vedrele și canele pusse la rând și jumătate îngromată în cenuse (s'a găsit și remașite de vin uscat d'atata timp. La stânga intrării mergând în ăuntru cetăței se întinde o câmpie acoperită cu morminte și strada poartă numele de strada mormintelor.

Villa lui Ciceron, așa de frumoasă ca și a lui Diomed unde s'a găsit tablouri și mozaicuri precioase care toate s'a transportat la muzeul din Neapole. Poarta despre Herculanium era încă una din intrările principale ale Pompei și consista în trei arcade de cărămidă și de lavă. De la această poartă se întinde strada Herculaniului pe care se află ospelul lui Albinus, unde s'a găsit schelete de cai, zăbale, frine și fragmente de roțe. Vine apoi casa Vestalelor decorată cu mozaicuri pucioase; pe pavagiul Vestibulului s'a găsit vorbă Salve.

Pă strada vecină numită a Narcisei se află casa lui Isis și a lui Osiris în care s'a găsit desemnat Harpocrat cu degetu pe buze semn că comanda tăcerea; în fundul acestei strade s'a găsit 10 schelete de femei cu scule și bracele și c'un felinar de bronz. La extremitatea acestei strade se află casa lui Caius Sallustius, una din cele mai elegante case private din Pompeia; are trei façade care dau pe trei strade și este încongiurată de prăvălii, una dintr'aceste prăvălii comunica cu apartamentul lui Sallustie. Cei mai avuți patici, nu aveau rușine ca acum, a vinde cu amenunțu vin, unt-de-lemn și alte prolecturi dupe proprietățile lor. În dosul caselor și'n fund se află o grădină în care s'a găsit desemnuri reprezentând: raptul Europei. Phryxus și Helle, Mars, Venus și Cupido, Diana și Acteon.

Lângă casa lui Salustie se află o fainărie cu 3 mori și un cuptor; când a descoperit această prăvălie, grăul, făina în amfore, vasele pentru apă toate erau pe loc, trebuia numai să aprindă focul, să încălziască cuptorul și să începă fabricația intreruptă de 18 secolii.

Casa poetului tragic este carăși o mică casă elegantă a cărei descoperire a făcut mare șgomot în Europa din cauza frumóselor tablouri, precum: Achille cu Briseis, Sacrificiul Iphigeniei, Leda și Tyndar, Iuno și Thetis etc. care toate se află în muzeul din Neapole.

Piața forului este frumos decorată cu doue arcuri de triumf ăidite cu cărămidă și cu lavă vulcanică și bine conservată, pavagiul este de marmoră și forul este încungiurat de trei părți cu portice având colone dorice de marmoră albă.

Lângă foru se află templul Fortunei, al lui Jupiter și termele sau băile publice. Acestea toate prea bine conservate; am vedut chiar bazinele de marmoră albă precum și bolțile băilor

în bună stare. Obiceiul băilor ca mijloc dehygienă publică era la romani mult mai mult răspândit de cât în epoca noastră de civilizație.

Lângă templul lui Jupiter s'a găsit într'un mare edificiu mai multe schelete cu lanțuri de picioare, probabil aici a fost o închisore publică (pușcărie).

Templul cellu mai mare din Pompeia este templul lui Venus, supranumită Pompeiana; probabil consacrat Deitei protectore a orașului. Templul este încongiurat de patru părți cu portice sprijinite d'o multime de colone dorice, aci s'a găsit statuetele de marmoră a lui Venus și a Hermaphroditei.

Nu departe de foru în mijlocul unei curți se nalță un altar încongiurat cu 12 pedestalurii, destinate după cum se crede pentru 12 Deți mari, în fundul edificiului s'a găsit statuetele Liviei (ca preotésă) și a fiului ei Drusus. Statuea lui August purtând în mână un glob. O parte a curței este acupată cu 12 camere ce se suposă c'ar fi fost pentru preoții lui August. Acest templu se numesce Pantheon sau templul lui August. Unii cred că este templul lui Serapis.

S'a găsit pen'acum doue theatre unul mai mic numit Odeon, și altul mai mare numit theatrul tragic. Aprópe de theatrul mic se află templul lui Isis unde s'a găsit statua lui Isis care da oracole și alta a lui Osiris mai mică; în camerele d'impregiurului templului s'a găsit mai multe schelete de preoți, unul era la masă în momentul când a venit catastrofa.

Amfiteatru (coliseu) este așiedat la eternitatea orașului despărțit prin nisce câmpii acoperite cu vii care acopere și acum o mare parte a orașului; acest amfiteatru de formă elliptică s'a găsit în bună stare; seamănă mult cu cellu de la Roma, dar e ceva mai mic, cu toate acestea se dice că conține 20000 spectatori. În năuntru arenelor s'a găsit mai mult schelete de animale cornassiere, precum: lei și tigri. Penă acums'a descoperit o a treia parte din oraș și a mai remas încă doue părți; se lucrăđă însă acum cu mare activitate sub inspectia guvernului și pe fie-care ăi se transportă lucruri nuoe la muzeul din Neapole. Eaccă în scurt descrierea unui orașiu întreg îngropat de 18 secolii sub cenusă vulcanică. Vederea acestui oraș mi a lăssat suvenirii și impressini ce nu mi se vor sterge nici odată din memorie.

Aici se termină scurta descriere a căleto-riei melle din Italia. De la Neapole m'am dirigeat spre Pireu, trecând prin strămtórea de la Messina, m'amu oprit 15 ăile la Athena și 8 ăile la Constantinopole. Altă dată voi descrie și impressiunile melle din Orient.

A.